

ПЕДАГОГИК ФАОЛИЯТДА ЎЗ УСТИДА ИШЛАШ ВА МЕҲНАТНИ ИЛМИЙ ТАШКИЛ ЭТИШ – САМАРАДОРЛИК ОМИЛИ

DOI: 10.53885/edinres.2021.51.33.018

Ш. Ў. Нуруллаева

*Қарши давлат университети доценти, педагогика фанлари
номзоди*

Аннотация. Педагогик фаолият динамик характерга эга бўлиб, у доимий равишда ривожлантиришни тақозо этади. узлуксиз педагогик таълим эса ўқитувчининг ўз устида ишлаши ва фаолиятини илмий ташкил этиши асосида ташкил этилиши лозимдир. Педагогик фаолият мазмунига кўра ижодий характерга эга бўлганлиги сабабли меҳнатни илмий ташкил этиши фаолият самарадорлигини таъминловчи муҳим омил ҳисобланади. Мақолада шахс ўз устида ишлаш жараёнига доир қарашлар таҳлил қилинган. Шахснинг фаоллик, мустақиллик, жавобгарлик, масъулиятлилик, ташаббускорлик, мақсадга интилиш, ўз-ўзини бошқариш, ташаббускорлик каби психологик сифатлари ўз-ўзини ривожлантиришида муҳим омил ҳисобланади. Ушбу омиллар таҳлили асосида шахс ўз устида ишлаши динамикасини таъминловчи зиддиятлар аниқланган. Илмий таҳлиллар ва изланишларга таянган ҳолда ўқитувчиларнинг ўз устида ишлаш жараёнининг ўз-ўзини таҳлил, ўз-ўзига вазифа бериш, ўз-ўзини ривожлантириш ва ўз-ўзини баҳолаш каби босқичларда амалга ошириладиган вазифалар мазмуни ишлаб чиқилган.

Педагогик меҳнатнинг иккиёқлама характери, ўқитувчи-ўқувчининг биргалликдаги фаолияти, ягона мақсад сари ҳамкорликдаги фаолиятни ташкил этиши каби ўзига хос хусусиятлари таҳлил қилинган. Ушбу таҳлиллар асосида педагогик фаолиятни илмий ташкил этиш шартлари сифатида вақтдан унумли фойдаланиш, қулай меҳнат шароити ва дам олиш имкониятлари кўрсатилган; педагогик меҳнатни илмий ташкил этиши тамойиллари ишлаб чиқилган.

Мақолада педагогик меҳнатни илмий ташкил этиш учун ўқитувчи касбига оид сифатларни шакллантириш; ўз маҳорат элементларини хосил қилиш; объектив шарт-шароитни ҳисобга олиш ва педагогик фазилатларни таркиб топтириш каби йўналишларда амалга ошириладиган вазифалар ҳамда тавсиялар ишлаб чиқилган.

Калит сўзлар: педагог, педагогик меҳнат, меҳнатни илмий ташкил этиш, режалаштириш, кун тартиби, иш вақти, меҳнат шароити, дам олиш вақти.

САМОРАЗВИТИЕ И НАУЧНАЯ ОРГАНИЗАЦИЯ ПЕДАГОГИЧЕСКОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ - ФАКТОР ЭФФЕКТИВНОСТИ

Ш. У. Нуруллаева

Доцент Каршинского государственного университета, кандидат педагогических наук

Аннотация. Педагогическая деятельность носит динамичный характер, который требует постоянного развития. а непрерывное педагогическое образование должно быть организовано на основе самостоятельной работы преподавателя и научной организации его деятельности. Поскольку содержание педагогической деятельности носит творческий характер, научная организация труда является важным фактором, обеспечивающим эффективность деятельности. В статье анализируются взгляды на процесс самостоятельной работы индивида. Психологические качества личности, такие как активность, самостоятельность, ответственность, инициативность, стремление к цели, самоуправление, самосознание, являются важным фактором саморазвития. На основе анализа этих факторов были выявлены противоречия, которые обеспечили динамику работы индивида над собой. На основе научного анализа и исследований разработано содержание заданий, выполняемых на таких этапах, как самоанализ, самостоятельное задание, саморазвитие и самооценка процесса самообучения учителей.

Проанализированы специфические особенности педагогической работы, такие как двусторонний характер, совместная деятельность учителя и ученика, организация совместной деятельности, направленной на достижение единой цели. На основе этих анализов в качестве условий научной организации педагогической деятельности указаны продуктивное использование времени, благоприятные условия труда и возможности для отдыха; разработаны принципы научной организации педагогического труда.

В статье подробно рассматриваются задачи и рекомендации, которые необходимо для научной организации педагогической работы в таких направлениях, как вопросы формирования личных качеств; формирования педагогического мастерства; учет объективных условий и формирование педагогических качеств.

Ключевые слова: педагог, педагогический труд, научная организация труда, планирование, повестка дня, рабочее время, условия труда, время отдыха.

SELF-DEVELOPMENT AND SCIENTIFIC ORGANIZATION OF PEDAGOGICAL ACTIVITY - AN EFFICIENCY FACTOR

Sh. U. Nurullaeva

Associate Professor of Karshi State University, Candidate of Pedagogical Sciences

Abstract. *Pedagogical activity is dynamic in nature, which requires constant development. and continuous pedagogical education should be organized on the basis of the independent work of the teacher and the scientific organization of his activities. Since the content of pedagogical activity is of a creative nature, the scientific organization of work is an important factor that ensures the effectiveness of activities. The article analyzes the views on the process of independent work of an individual. Psychological qualities of a person, such as activity, independence, responsibility, initiative, striving for goals, self-management, self-awareness, are an important factor of self-development. Based on the analysis of these factors, contradictions were identified that provided the dynamics of the individual's work on himself. On the basis of scientific analysis and research, the content of tasks performed at such stages as self-analysis, independent task, self-development and self-assessment of the self-learning process of teachers is developed.*

The specific features of pedagogical work are analyzed, such as the bilateral nature, the joint activity of the teacher and the student, the organization of joint activities aimed at achieving a single goal. On the basis of these analyses, the productive use of time, favorable working conditions and opportunities for recreation are indicated as conditions for the scientific organization of pedagogical activity; the principles of the scientific organization of pedagogical work are developed.

The article considers in detail the tasks and recommendations that are necessary for the scientific organization of pedagogical work in such areas as the formation of personal qualities; the formation of pedagogical skills; taking into account object conditions and the formation of pedagogical qualities.

Keywords: *teacher, pedagogical work, scientific organization of work, planning, agenda, working hours, working conditions, rest time.*

Хар қандай меҳнатнинг муваффақияти ва самараси уни ташкил этишга, бу меҳнатни уюштиришга таъсир этадиган шарт-шароитларга, фаолиятни амалга ошириш йўллариغا боғлиқ. Демак, педагогик фаолиятнинг самараси ҳам ўқитувчи ўз ишини қандай ташкил этишига

хамда бунга таъсир этадиган шарт-шароитлар қандайлигига боғлиқ. Хар қандай меҳнатни бажарувчи шахс ўқитувчи ҳам ўз ишини ташкил этишда ўзига маъқул бўладиган, ўзи яхши эгаллаган маҳорат билан бажара оладиган услубларни танлайди. Биз илмий техника тараққиёти даврида яшамоқдамиз. Демак, ўз ишимизни ташкил этишда ҳам фан-техника ютуқларига асосланишимиз керак бўлади. Хусусан, ўқитувчи ҳам ўз меҳнат фаолиятини илмий асосда ташкил этиши лозимдир.

Шахс шаклланиши ва ривожланишида таълим ва тарбиянинг ўрни қанчалик салмоқли бўлса, ўз ўрнида айнан таълим ва тарбия жараёнида шахснинг ўз устида ишлаши шунчалик самарали аҳамиятга эгадир. Демак, педагогик тадқиқотларда ўз устида ишлаш бу ташқи олам ва таълим-тарбия субъекти томонидан берилаётган тарбиявий таъсирлар самарадорлигини оширувчи муҳим омил бўлиш билан бир қаторда, алоҳида таълим-тарбия бериш шакли сифатида ҳам ўрганилади.

Ушбу таълим шакли Қадимги Греция фалсафасида ҳам чуқур таҳлил этилган. Жумладан, Сукрот қарашларида етакчилик қилувчи “ўз-ўзини англаш” ғояси инсоннинг ҳақиқат ва ижобий хислатларга эришувида асосий йўл сифатида талқин этилган. Яъни унинг фикрича фақатгина инсон ўз-ўзини англаш орқалигина инсон нимага қодир ва нимани амалга ошира олмаслигини аниқлайди ва келажакда ҳақиқатга эришиш йўлини белгилайди. Сукрот таълимотида етакчилик қилувчи “сукротча суҳбат” метод ҳам инсон ўз-ўзини англашига ва ҳақиқатни ўзи аниқлашида муҳим аҳамиятга эга эканлиги маълумдир. [1, 154].

И. Г. Песталоцци қатор Европа педагог олимлари орасида шахснинг ўз-ўзини ривожлантириш концепцияси билан ажралиб туради. Жумладан, таълимни ҳам шахснинг ўз-ўзини ривожлантириш, фаол ривожланишдаги табиий эҳтиёжнинг қондирилиши натижаси сифатида талқи этади ва шундай деб таъкидлайди: “Кўз кўришни, кулоқ эшитишни, оёқ юришни, қўл бирор нарсани ушлашни хоҳлайди. Шунингдек юрак ишониш ва севишни, ақл эса фикрлашни хоҳлайди. Инсоннинг ҳар бир ҳаётий фаолияти замирида жонсизлик ва ҳаракатсизликдан чиқиш, комилликка эришишга бўлган мойиллик мавжуддир” [2, 213].

Фаоллик, мустақиллик, жавобгарлик, масъулиятлилик, ташаббускорлик, мақсадга интилиш, ўз-ўзини бошқариш, ташаббускорлик каби сифатлар шахснинг ўз-ўзини ривожлантиришда муҳим омил ҳисобланади.

Ўз устида ишлашга доир назарий қарашлар шахс ҳаётий эҳтиёжларини қоплаш, психоэмоционал хотиржамлик ва шахс камолотининг муҳим омили сифатида талқин этилади. Муаммонинг педагогик аспектлари таълим жараёнида шахснинг ўз устида ишлаш ва шахсий имкониятларини намоён этиш шакллари очиқ беради. Психологик

нуқтаи назардан эса шахснинг ўз-ўзини ривожлантириш феномени тўлиқ ўрганилмаган. Аммо манбаларда “ўз-ўзини ривожлантириш” атамаси ўзаро боғлиқ бўлган, аммо бир-биридан фарқланувчи учта тушунчадан иборат эканлиги таъкидланади: ўз-ўзини ривожлантириш, шахснинг ривожланиши ва шахсий ривожланиш. Ушбу тушунчалар кўпинча синонимлар сифатида ишлатилсада, уларнинг ҳар бири ўзига хос маъноларни англатади. Ўз-ўзини ривожлантириш ижодкорликка, яратувчанликка мойиллик сифатида талқин этилади. Демак, психологияда ўз-ўзини ривожлантириш икки йўналишда : биринчиси ички имкониятлар, тurtки асосида ўз-ўзидан содир бўладиган жараён сифатида, иккинчиси эса англланган ҳамда мақсадга мувофиқ ўз-ўзини ўзгартириш жараёни сифатидаги ривожланиш.

Шахснинг ўз-ўзини ривожлантириш жараёни бир неча босқичли иерархия тарзида амалга ошади. Бунда ҳар бир босқичдаги эҳтиёжлар тўлиқ амалга ошгандагина навбатдаги босқичга ўтилади ва охир-оқибат шахс ўз имкониятларини намоён этишга ва шахсий ривожланишга эришади.

Бўлажак ўқитувчиларнинг ўз устида ишлаши мутахассис сифатида ўз шахсий имкониятларни намоён этиш томон ҳаракат, педагогик жараён талабларига адаптация, касбий компетентликни мунтазам ошириб бориш, маънвий-ахлоқий сифатларни узлуксиз ривожлантириш каби фаолиятгни амалга ошириш ҳамда шахсий ташаббускорлик, мустақиллик, масъулиятлилик ва иродавий сифатларнинг намоён бўлишидир. Психологик ва педагогик манбалар таҳлилига таянган ҳолда таъкидлашимиз мумкинки, бўлажак ўқитувчиларнинг ўз устида ишлаш жараёнини тартибга солиб турувчи ташқи омилларга педагогик муҳит, педагогик мулоқот, вақтдан унумли фойдалана билиш ва жамоани бошқариш услуги кабилар киради.

Бошланғич синф ўқитувчиларининг ўз устида ишлаш жараёни динамикасини таъминловчи суч сифатида қатор қарама-қаршиликларни келтиришимиз мумкин:

Шахсий имкониятлар ва ўз фаолият мазмунини ўзгартириш ҳамда ўз-ўзини ривожлантириш эҳтиёжи ўртасидаги қарама-қаршиликлар.

Педагогик мақсад ва мотив ўртасидаги қарама-қаршиликлар. Мотивнинг мақсад сари яқинлаштириш педагогга ўз устида ишлаш эҳтиёжини юзага келтиради.

Педагогик талаб ва вазифалар динамикаси ҳамда уларни амалга оширишдаги ички имкониятлар ўртасидаги қарама-қаршиликлар.

Педагогнинг ўз фаолияти учун танлаб олган идеал образи ҳамда шахсий натижалари ўртасидаги фарқ.

Бўлажак ўқитувчиларнинг ўз устида ишлаш жараёни ўзаро узвий

боғлиқ бўлган ва бир-бирини тўлдириб борувчи тўртта босқичда амалга ошади:

Биринчи босқич – ўз-ўзини таҳлил босқичи. Бу босқичда ички ҳаракат “Мен ва Ўзга инсон” модели асосида амалга ошади. Яъни бўлажак ўқитувчи ўз фаолиятини четдан, ўзга бир инсон сифатида таҳлил қилади, ўз фаолиятига ҳеч бир манфаатларга таянмасдан, танқидий, объектив баҳо беради. Ва бунда асосийси ўз имкониятлари, билими, эгаллаган тажрибалари доирасини аниқ белгилаб олади.

Иккинчи босқич – ўз-ўзига вазифа бериш босқичи. Бу босқич “Мен ва Мен” модели асосида амалга оширилади. Бу босқичда педагог ўз имкониятлари ва эгаллаши лозим бўлган билим ҳамда тажрибалари доирасини қиёслаши асосида, жамият талабларидан келиб чиқиб амалга ошириши лозим бўлган вазифаларни белгилаб олади, ўз-ўзини мустақил ишлаш фаолиятига тайёрлайди, мотивация яратади.

Учинчи босқич - ўз-ўзини ривожлантириш босқичи. “Мен ва МЕН” модели асосида амалга ошадиган босқичда педагог ўзини такомиллашган тажрибалар эгаси бўлган педагог даражасига кўтариш учун амалга ошадиган ҳаракатлар кетма-кетлигини бажаришга киришади. Бу асосий босқич бўлиб, айнан шу босқичда бўлажак ўқитувчи ёки педагог мустақил фаолиятни амалга оширади, иродавий сифатларни намоён этади, ташаббускорлик кўрсатади. Натижада у ўзини “МЕН” тарзида, яъни ривожланишнинг янги, юқорироқ босқичига ўтганлигини англайди.

Тўртинчи босқич – ўз-ўзини баҳолаш босқичи. Бу босқичнинг педагогик ўз устида ишлаш жараёнининг сўнгги босқич бўлиб, бу босқич “Мен ва менинг Идеалим” моделида амалга ошади. Яъни бўлажак ўқитувчи ёки педагог ўз устида ишлаш жараёни натижасини ўз идеалидаги ўқитувчи кўрсаткичлари билан қиёслайди ва ўз фаолиятига баҳо еради. Ўз-ўзига берилаётган баҳонинг объективлиги ўз устида ишлаш жараёни самарадорлигини таъминлашга хизмат қилади. Яъни ушбу баҳо талабанинг ёки педагогнинг ўз устида ишлаш жараёни давомийлиги, узлуксизлигини таъминлайди.

Ўз устида ишлашнинг ҳар бир босқичида бўлажак ўқитувчи голиб ва мағлуб бўлади, маълумотларни қабул қилади ёки рад этади, ривожланади, умумлашмалар қилади, янги маълумотларни ўз тажрибаси билан қиёслайди. Натижада педагогик фаолиятда маълум бир янги босқичга кўтарилади.

Бўлажак ўқитувчиларни педагогик тайёрлаш замонавий шароитда ахборот коммуникацион технологиялардан самарали фойдаланишни тақозо этади. Виртуал таълим муҳити ҳар бир талаба ва педагог учун ўз устида ишлаш жараёнида юзага келувчи замон ва макон муаммоларини

енгиб ўтишга ёрдам беради. Яъни виртуал таълим муҳотида ҳар бир педагог ўз устида ишлаш жараёнини иш жараёнидан ажралмаган ҳолда, масофадан туриб амалга ошириш, илғор тажрибаларни ўрганиш, кузатиш ва ўз навбатида тажрибаларини оммалаштириш имкониятига эга бўлади.

Ўқитувчининг ўз устида ишлаш жараёнини ва меҳнат фаолиятини ташкил этиши жараёни илмий асосда ташкил этиш билан чамбарчас боғлиқ. Айниқса, мустақил фаолият шахсининг бир мақсадга йўналтирилган ижтимоий-фойдали фаолияти бўлиб, у ақлий, жисмоий куч, масъулият ва ғайратни талаб этади.

Ўқитувчи меҳнати - ижодий касблар турига киради. Педагогик фаолият ўз моҳиятига кўра ижодий характерга эга. Маҳоратли педагог ўқувчи шахсини шакллантиради, қутилмаган вазиятда мустақил қарор қабул қилади, педагогик муаммолар оригинал ечимлар топа билади ва ўқув жараёнини мустақил бошқаради. Ва энг асосийси айнан бир хил педагогик вазият бўлмаганлиги каби, муаммолар ечимида стандарт усуллардан фойдаланишнинг имкони ҳам йўқ.

Педагогик меҳнатнинг моҳияти ва унинг ўзига хослиги шундаки:

- а) жараён икки ёқлама характерга эга;
- б) ўқитувчи фақат бир ўқувчи билан эмас, балки жамоа билан ишлайди;
- в) ўқувчи ва ўқитувчининг биргаликдаги фаолият юритадилар.

Меҳнатни илмий ташкил этишда, авваламбор, илм-фан ютуқларини фаолиятга жорий этиш мақсадга мувофиқ ҳисобланади. Шунингдек, илмий асосда ташкил этиладиган меҳнатнинг қуйидаги муҳим шартлари қайд этилади:

1. Вақтдан имкон қадар самарали фойдаланиш;
2. Меҳнат ва дам олиш учун яратилган қулай шарт-шароитлардан самарали фойдаланиш, уни ташкил этиш;
3. Барча имкониятларни ишга солган ҳолда меҳнат қилиш учун соғлиғи ва ҳар томонлама ғамхўрлик қилиш.

Ўқитувчи меҳнатини илмий ташкил этиш деганда педагогик жараёни бошқариш учун педагогика ва психология фанининг энг сўнгги ютуқларидан фойдаланган ҳолда ўз ишини ижодий ташкил этиб, янгиликлар яратиш тушунилади. Ўқитувчи меҳнати унинг вақт сарфи билан боғлиқ. Ишнинг муваффақияти вақтдан унумли фойдаланиш, ўзининг имкониятларини тўла ҳисобга олиш, қулай меҳнат шароити яратиш, ўқув-тарбия жараёнида ўзини намойиш этиш ва ўзининг имкониятларини тўла намоён этиши билан боғлиқ.

Ўқитувчи меҳнатини илмий ташкил этиш биринчи навбатда ўзининг ижодий имкониятларига ишониш демакдир. Ўқитувчи таълим жараёнини тўла тасаввур этиши керак, унинг механизмини, қонуниятларини, ўқувчиларнинг билиш имкониятларини яхши англаши керак.

Педагогик меҳнатни илмий асосда ташкил этишда қуйидаги тамойилларга амал қилиш талаб этилади:

1. Режалаштириш.
2. Ташкил этиш
3. Бошқариш.
4. Назорат қилиш.

Қонуният ва тамойилларнинг бажарилиши ўқитувчи меҳнатининг қуйидаги йўналишларига боғлиқ:

1-йўналиш. Ўқитувчи касбига оид сифатларни шакллантириш:

ўз ишига, касбига оид чуқур билимларни эгаллаш;
давлат томонидан қабул қилинган ҳужжатлар, қонунларни билиш;
педагогика, психология ва хусусий методикани ўрганиш;
болалар жамоаси ва шахси ҳақидаги билимларни ўрганиш;
илғор тажрибани ўрганиш ва ўз ишида тадбиқ этиш;
ўз устида ишлаш ва ўз-ўзини тарбиялаш.

2-йўналиш. Ўз маҳорат элементларини ҳосил қилиш:

ўз ишига керакли бўлган ва педагогик маҳоратини оширишдаги кўникма ва малакаларни эгаллаш;

ўз кучи ва қобилиятини тўғри ишлата олиши;
ўз вақтида керакли ва тўғри қарор қабул қилиш.

3-йўналиш: объектив шарт-шароитни ҳисобга олиш;

ишлаш шароити ва жамоадаги маънавий ҳолат;
жамоадаги психологик ҳолат;
ижодий ёндашув;
инсонпарварлик;
рағбатлантириш;
гигиена қоидаларига риоя қилиш;
кунни тўғри ташкил этиш.

4-йўналиш. Ўқитувчининг ўз меҳнатини илмий асосда ташкил этиш учун унда маълум даражада педагогик фазилатлар бўлиши керак:

ким билан ишлаётганини аниқ билиши учун улар ҳаёти ҳақида тўлиқ маълумотга эга бўлиш;

ўз хоҳиш ва мақсадини аниқ билиш;
ўз олдига вазифа қўя олиш;
керакли мазмун, шакл, методларни танлай олиш;
ҳар ишнинг ҳолатини таҳлил қила олиш;
методик қўлланмаларни ўрганиш ва уларни тўплай олиш;
вақтни тўғри тақсимлаш.

Педагогик меҳнатни илмий ташкил этишда ўқитувчининг кун тартиби ва иш жойи муҳим рол ўйнайди. Ўқитувчи ўзи учун энг оптимал, юқори унум берадиган кун тартибини топа олиши керак. Педагогик меҳнатни илмий ташкил этишга қўйиладиган талаблар қуйидагилардан иборат:

илм-фан янгиликларидан бохабар бўлиш ва ўз фаолиятига жорий этиш;

меҳнат фаолиятини объектив ва субъектив шарт-шароитларни

инобатга олган ҳолда пухта режалаштириш ҳамда ушбу режа асосида фаолият юритиш;

қулай меҳнат шароити яратиш ва техник воситалардан самарали фойдаланиш;

ҳар бир дақиқадан унумли фойдаланиш ва фаолиятни назорат қилиш;

рағбатлантириш ва ўз вақтида дам олиш, саломатлик учун қайғуриш;

Педагогик фаолият ўз мазмуни ва мақсадига кўра илм-фан ютуқларини доимий равишда ўрганиб боришни ҳамда амалиётга тадбиқ этишни тақозо этади. Меҳнатни илмий ташкил этишда ҳам ушбу шарт муҳим бўлиб, ўқитувчи фаолият мазмунини доимий равишда хорижий ва республикамиз олимлари, педагоглари ютуқлари, янгиликлари билан бойитиб бориши талаб этилади.

Ишни режалаштиришдаги асосий масала уюштириладиган барча фаолият турларини унда қатнашаётган жамоа аъзоларини умумий педагогик мақсадга бўйсундиришни кўзда тутади, бунда яқин, ўрта, узоқ мақсадларни инobatга олиш кўзда тутилади. Демак, ўқитувчининг кун тартиби унинг фаолияти ва ҳаётини тартибга солувчи асбобдир. У йўқ жойда меҳнат унуми ҳам паст бўлади, саломатлик йўқолиб боради. Натижада ўқитувчи сарф қилган кучини қайта тиклай олмайди, иш қобилияти йўқолади, оқибатда сифати касаяди, Илмий асосланган кун тартиби ўқитувчиларнинг ўз меҳнатини алмий ташкил этиш вазифасини ҳал этишга қўйилган қадам бўлади.

Педагогик меҳнатни илмий ташкил этиш шартларидан яна бири иш ўрнини тартибга солиш ва қулай меҳнат шароитини ташкил этишдир. Ўқитувчининг иш жойи иш жараёнининг бир қисми бўлиб, меҳнат унумининг юқори бўлишига таъсир этади. Ўқитувчининг иш жойи, хусусияти, педагогик меҳнатнинг мазмуни ва хусусияти билан белгаланadi.

Меҳнат шароити тушунчаси комплекс тушунча. Меҳнатни илмий ташкил этиш тажрибасида меҳнат шароити деганда инсоннинг меҳнат қилаётган жойи, конкрет вазият кўзда тутилади. Яна унга психофизиологик, ижтимоий, психологик ва гигиеник омиллар ҳам таъсир этади.

Педагогик меҳнатнинг самараси, мақсади ва фаолият вазифасига кўра билишда ва аниқлай олишдадир. Шундагина ишни илмий ташкил этиш мумкин бўлади.

Педагогик меҳнатни назорат қилиш ва ҳисобга олиш принципи ўқитувчи ишини мунтазам ва режали кузатиб бориш, ютуқ ва камчиликларни аниқлаш, муҳимларини ажратиб олиш кўзда тутилади. Ҳисобга олишнинг энг мақбул йўли статистик ҳисобга олишдир. Педагогик назорат эса объективлилик, омилкорлик, самарадорлик, мунтазамлилик ва ошкораликни талаб қилади.

Ўқитувчи меҳнатини назорат қилиш ва ҳисобга олишнинг мунтазамлиги, изчиллиги қуйидагилардан ташкил топади:

ўқув материаллари ва тарбиявий тадбирларга тайёарликда ўз-ўзини назорат қилиш;

дарсдан ташқари вақтларда таълим-тарбияни назорат қилиш ва ўз-ўзини кузатиш;

ўқитувчининг дарсдан ташқари вақтда назорат қилиш;

ота-оналар ва жамоатчилик билан бажариладиган ишларни назорат қилиш;

ўз устида ишлашни назорат қилиш.

Инсон педагогик фаолиятда ҳам энг олий қадрият ҳисобланади. ўқитувчининг саломатлиги ҳам педагогик меҳнатни илмий ташкил этишда муҳим шартлардан бири ҳисобланади. Шу сабабли ўқитувчи фаолиятини режалаштириш ва ташкил этишда дам олиш ҳамда саломатлигини таъминлашга алоҳида эътибор қаратиши лозим. Дам олиш учун кунлик амалга ошириладиган иш турлари оралиғида, кунлик иш фаолияти якунида, иш ҳафтаси якунида ва йиллик таътил давомида ўқитувчи дам олиш ва саломатлигини тиклашга алоҳида эътибор қаратиши талаб этилади.

Педагогик меҳнатнинг илмий асосда ташкил этилиши, ушбу жараён самарадорлигини, илмийлигини, мазмундорлигини ошириш билан бир қаторда таълим жараёни иштирокчиларига ўз салоҳиятларини узоқ муддат давомида намоён этиш имконини беради.

Фойдаланилган адабиётлар:

Андреев В. И. Педагогика: Учебный курс для творческого саморазвития. Казань: Центр инно- вац. технологий, 2003. 608 с.

Песталоцци И. Г. Избранные педагогические сочинения: в 2 т. М.: Педагогика, 1981. Т. 2., 416 с.

Nurullaeva Sh., Aslanova O., Yuldashev S., Boymatova M. Modeling the Professional Training of Future Teachers. PSYCHOLOGY AND EDUCATION (2021) 58(2): 1295-1305.

Нуруллаева, Ш. У. (2014). ТЕХНОЛОГИИ ФОРМИРОВАНИЯ ПРОФЕССИОНАЛЬНЫХ НАВЫКОВ У БУДУЩИХ ПРЕПОДАВАТЕЛЕЙ. In Подготовка профессиональных управленческих кадров: опыт, проблемы, инновационные образовательные технологии (pp. 60-64).

Nurullayeva, S. U. (2017). Emotional stability as one of the professional qualities of teachers. Наука и мир, 2(7), 64-65.

Nurullayeva, S. H. «Pedagogical cooperation in higher education.» Современное музыкальное образование: традиции и инновации. 2016.

Khalilovna, O. N., Lutfullayevna, B. L., Kosimovich, N. U., & Yusupovna, R. M. (2020). HISTORICAL STUDIES IN THE PEDAGOGICAL TRAINING AND WAYS TO IMPROVE VOCATIONAL TRAINING. Journal of Critical Reviews, 7(3), 274-277.

Khalilovna, O. N., Axmatjanovna, M. M., Kosimovich, N. U., & Botirovna, K. V. (2020). Main core and meaning of shaping professional faith. Journal of Critical Reviews, 7(2), 242-245.